

Олександр Патлачук,
кандидат юридичних наук,
викладач Краматорського
економіко-гуманітарного інституту

ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА ЗЕМЕЛЬНОГО КОДЕКСУ УСРР 1922 Р., ЗАКОНУ «ПРО ЛІСИ УСРР» 1923 Р., ГІРНИЧОГО КОДЕКСУ УСРР 1928 Р.

Розглянуто юридичну техніку прийнятих в 20–30-х рр. минулого століття кодифікованих актів, в яких регламентувались питання охорони природних об'єктів. Показана наявність дуже складної системи ієрархічної побудови трьох актів, розділів, які не мають поділу на глави та не рівномірне розподілення матеріалу в середині кодифікованих актів. Доведено, що найбільший за обсягом та кількістю статей є Земельний кодекс УСРР 1923 р., а найбільша кількість питань юридичної відповідальності зафіксована в Гірничому кодексі УСРР 1928 р., яка становить майже 6,2% від загальної кількості матеріалу.

Ключові слова: юридична техніка, кодекс, закон, юридична відповідальність, кількісні показники, УСРР.

Патлачук А.

Юридическая техника Земельного кодекса УССР 1922 г., Закона «О лесах УССР» 1923 г., Горного кодекса УССР 1928 г.

Рассмотрено юридическую технику принятых в 20–30-х гг. прошлого века кодифицированных актов, в которых регламентировались вопросы охраны природных объектов. Показано наличие очень сложной системы иерархического построения трёх актов, разделов, которые не имеют деления на главы, а также не равномерное распределение материала в середине кодифицированных актов. Доказано, что самый большой по объёму и количеству статей является Земельный кодекс УССР 1923 г., а наибольшее количество вопросов юридической ответственности зафиксировано в Горном кодексе УССР 1928 г., что составляет почти 6,2% от общего количества материала.

Ключевые слова: юридическая техника, кодекс, закон, юридическая ответственность, количественные показатели, УССР.

Patlachuk O.

The legal technique of the Land Code of the USSR in 1922, the Law «On Forests USSR» of 1923, the Mining Code of the USSR in 1928

The article considers the legal technique adopted in the 20–30-ies. the last century codified acts, which regulated the protection of natural objects. It shows the existence of a very complex system of hierarchical construction of three acts, sections that do not have division into chapters, and also a non-uniform distribution of material in the middle of codified acts. It is proved that the largest in terms of the volume and number of articles is the Land Code of the Ukrainian SSR in 1923, and the greatest number of questions of legal responsibility is fixed in the Mountain Code of the Ukrainian SSR in 1928, which is almost 6,2% of the total amount of material.

Keywords: legal technique, code, law, legal responsibility, quantitative indicators, Ukrainian SSR.

Актуальність теми дослідження пов'язана з критичним станом природних об'єктів в Україні, які зазнають значного антропогенного впливу, забруднення від промислових побутових стоків, радіоактивного випромінювання та інших видів забруднення. Однією з причин такого стану є низький рівень юридичної техніки, що оказує значний вплив на ефективність діючого законодавства. З метою розв'язання даної проблеми можуть бути використані особливості юридичної техніки, яка використовувалась на різних етапах розвитку держави та права України. Інтерес до 20–30-х рр. минулого століття є не випадковим з причини того, що на цьому етапі були закладені основи законодавства з правової охорони природи. У науковій літературі даний історичний етап отримав назву першої радянської кодифікації, результатом якої стало прийняття низки кодифікованих актів, до числа яких увійшли Земельний кодекс УСРР 1922 р., Закон «Про ліси УСРР» 1923 р. та Гірничий кодекс УСРР 1928 р. – в зміст цих актів яких входили природоохоронні норми. Одночасно з цим на сьогодні отримали значний розвиток дослідження, пов'язані з юридичною технікою, рівень якої є показником стану законодавства. До їх числа входять розробки, в яких запропоновано систему кількісних показників нормативно-правових актів, що дозволяють перейти від описових способів до кількісних показників актів.

Аналіз публікації показує, що дослідження кодифікованих актів, прийнятих в 20–30-х рр. минулого століття, проводилися В. М. Бабійом, І. Б. Бойком, С. Б. Гавришем, А. П. Гетьманом, П. П. Захарченком, Б. В. Кіндюком, В. І. Лозо, В. К. Матвійчуком, О. М. Пашенком, І. Б. Усенком, Ю. С. Шемшученком. Незважаючи на наявність цих досліджень, питання природоохоронного законодавства досліджувались побіжно та на сьогодні відсутні роботи, присвячені даному питанню. Одночасно з цим питання юридичної техніки нормативно-правових актів, прийнятих в радянській Україні, розроблялись Ж. О. Дзейко, І. Д. Шутаком, О. Л. Копиленком, А. О. Золотарьовою, В. М. Косовичем та ін. На сьогодні виникла необхідність застосувати надбання вчених, які займалися юридичною технікою для дослідження особливостей побудови та структури нормативно-правових актів, прийнятих в 20–30-х рр. минулого століття та які містили норми природоохоронного права.

Метою роботи є дослідження структури побудови, виявлення пріоритетних напрямків правового регулювання Земельного кодексу УСРР 1922 р., Закону «Про ліси УСРР» 1923 р., Гірничого кодексу УСРР 1928 р.

Викладення матеріалу дослідження необхідно розпочати з причини проведення у 20–30-х рр. минулого століття кодифікації радянського законодавства. На думку І. Б. Усенка, основною причиною проведення кодифікації стала необхідність упорядкування та систематизації значної кількості нормативно-правових актів, виданих в період 1917–1922 рр. [1].

На розвиток законодавства в цей історичний період суттєво впливали догми комуністичного режиму стосовно націоналізації засобів виробництва, землі, природних багатств, знищення класу експлуататорів, диктатури пролетаріату, який за допомогою найбіднішого селянства мав побудувати нову країну. Як зазначає В. К. Гришук, у теорії марксизму-ленінізму основна увага приділялась охороні загальнонародної власності, тому питання юридичної відповідальності завжди посідало важливе місце в радянській моделі права [2, с. 103].

На думку І. Б. Усенка, за попередні роки (1919–1922 рр.) різними органами радянської влади було видано значну кількість декретів, постанов та інших нормативно-правових актів, які часто дублювали один одного та містили істотні проблеми і протиріччя. За підрахунками вченого, тільки в першій половині 1919 р. в УСРР було прийнято понад 600 законів та інших загально-нормативних актів, які були опубліковані в офіційних джерелах і в ряді випадків передбачали кримінальну та адміністративну відповідальність за їх порушення [1, с. 12].

Розвиток законодавства в цей історичний період характеризувався відсутністю єдиної правової доктрини, фрагментарний характер якої знайшов своє вираження в прийнятті нормативно-правових актів, спрямованих на охорону обмеженої кількості природних ресурсів, які мали виключне значення для комуністичної влади. Іншою особливістю була наявність численних фактів прийняття законодавчих актів, спрямованих на хижацьке, науково необґрунтоване використання природних ресурсів. Як зазначає В. Л. Мунтян, наявність великої кількості актів гальмувала діяльність державних органів, що призводила до безжалісних рубок лісу та варварського використання природних об'єктів [3, с. 47]. Причиною такого відношення до природних об'єктів була відсутність закону, який регламентував питання охорони природи. Особливістю тодішнього законодавства була та обставина, що природоохоронні норми були частиною актів, які регламентували охорону землі, надр, лісів, тобто вони знайшли своє відображення в змісті Земельного кодексу УСРР 1922 р., Закону «Про ліси УСРР» 1923 р. та Гірничого кодексу УСРР 1928 р.

З метою більш ґрунтовного дослідження природоохоронних норм доцільно розглянути окремо кожній з трьох нормативно-правових актів.

І. Земельний кодекс УСРР 1922 р. був підготовлений у рамках кодифікаційного процесу, який відбувався в 20-х рр. минулого століття. Рішення про прийняття Кодексу було прийнято на VI Всеукраїнському з'їзді Рад, який відбувся в грудні 1921 р., а кодифікаційні роботи були завершені 16 жовтня 1922 р. На III сесії ВЦВК був прийнятий Земельний кодекс УСРР (далі – ЗК УСРР), а остаточну редакцію затвердила Президія ВУЦВК 29 листопада 1922 р.

Природоохоронні норми знайшли відображення в ст.ст. 3 і 7 шляхом встановлення державного контролю за використанням землі та затвердженням органів, які здійснювали та мали право припиняти порушення правил користування землею. Відповідно до ст. 23, землекористувач не мав права вчиняти на своєму земельному наділі дії, які порушують суттєві інтереси інших землекористувачів, тобто вживати заходів, які погіршують стан земель. Функції державного органу, який контролював користування та збереження земель від негативного впливу, покладалися на Народний комісаріат землеробства УСРР і його органи на місцях. Згідно зі ст. 58, селяни разом з громадою несли відповідальність перед державою за

неправильне, нецільове використання земельних угідь та погіршення їх стану. Як зазначено у ст. 203, установлювались штрафні санкції за невиконання селянами обов'язку з охорони землі, відсутності реєстрації угідь, однак розмір стягнень у диспозиції статті був відсутній.

Даний нормативно-правовий акт мав дуже складну шестирівневу ієрархічну побудову «Кодекс – Основні положення – Частина – Розділ – Глава – Стаття». Документ складався з основних положень, чотирьох частин, 17 розділів, 14 глав, 227 статей, а нумерація розділів проходила окремо по кожній з чотирьох частин. Наприклад, перша частина містила десять розділів, з яких розділи IV та V мали по три глави, а розділ VI складався з п'яти глав. Відповідно частина II мала один розділ, частина III складалась з двох розділів, а частина IV мала чотири розділи, з яких розділ I містив у собі три глави. Одночасно з цим кодекс мав нарізну нумерацію статей.

З метою дослідження розподілення кількості актового матеріалу були проведені розрахунки кількості знаків, які містяться в кожному розділі ЗК УСРР. Найбільша кількість знаків припадає на частину I – 40880 зн. чи 54,1% від загальної кількості матеріалу, яка мала десять розділів та 145 статей. В ній розглядається право на землю трудового користування, оренда землі, права та органи управління земельних товариств, обов'язки земельних товариств, порядок трудового землекористування, громадська обробка землі, зміцнення і пристрій земель трудового користування. Розділ I складається з 18 статей та містить в собі 4700 зн. чи 6,2% від загального обсягу матеріалу (табл. 1).

Таблиця 1

Структура та кількісні показники Земельного кодексу УСРР 1922 р.

Структура		Кількість знаків в главах (%)		знаків в розділах (%)		знаків в частині (%)		№ р.	№ ч.	
Частина I	Розділ I	-	-	4700	6.2	40880	54.1	18	145	
	Розділ II	-	-	3250	4.3			11		
	Розділ III	-	-	1200	1.6			4		
	Розділ IV	Глава I	2300	3.1	7400			9.8		24
		Глава II	2850	3.7						
		Глава III	2250	3						
	Розділ V	Глава I	1550	2.1	7400			9.8		25
		Глава II	3750	5						
		Глава III	2100	2.7						
	Розділ VI	Глава I	730	0.9	8230			11		26
		Глава II	1450	2						
		Глава III	2050	2.9						
		Глава IV	3050	4						
		Глава V	950	1.2						
Розділ VII	-	-	2750	3.6	10					
Розділ VIII	-	-	2250	2.9	9					
Розділ IX	-	-	2650	3.5	7					
Розділ X	-	-	1050	1.4	3					
Частина II	Розділ I	-	-	3650	4.8	3650	4.8	11	11	
Частина III	Розділ I	-	-	2300	3.1	4450	5.8	6	11	
	Розділ II	-	-	2150	2.8			5		
Частина IV	Розділ I	Глава I	5200	6.8	12800	17	24050	31.8	27	60
		Глава II	1450	1.9						
		Глава III	6150	8.3						
	Розділ II	-	-	4550	6.1	12				
	Розділ III	-	-	4800	6.3	16				
Розділ IV	-	-	1900	2.5	5					

Найменша кількість знаків припадає на частину II «Про міські землі», яка має лише один розділ, що складається з 11 статей та 3650 зн. чи 4,8%. Відповідно частина III «Про державне земельне майно» мала 11 статей, 4450 зн., що становить 5,8% від загального обсягу матеріалу, містить в собі два розділи, в яких розглядається державне земельне майно, радгоспи. Значно більша за обсягом є частина IV «Про землеустрій і переселення», яка ділиться на чотири розділи та має 60 статей, 24050 зн. чи 31,8%. Розділ I цієї частини ділиться на три глави, які складаються з 27 статей, 12800 зн. чи 17% (табл. 2), в ній розглядаються питання стосовно оплати витрат із землеустрою, порядок ведення справ, земельна реєстрація, розгляд

земельних спорів. Проблеми, пов'язані з юридичною відповідальністю за правопорушення проти природи, розглядалися у двох статтях – 7 і 28, які мали 572 зн. чи 0,75% від загальної кількості.

Виходячи з отриманих результатів, необхідно вказати, що більшість статей даного кодексу тим чи іншим чином торкалися питань охорони природи, але повністю присвячені природоохоронній справі були лише статті 7 та 28.

II. Закон «Про ліси УСРР», який містив норми з охорони цього природного ресурсу, був прийнятий на IV сесії ВЦВК 3 листопада 1923 р. З метою підготовки законодавчого акту, 7 березня 1922 р. Раднарком УСРР створив комісію з представників наркоматів землеробства, юстиції, внутрішніх справ та інших відомств. У результаті обговорення цією комісією 3 листопада 1922 р. проект затвердила колегія Наркомзему УСРР. У грудні 1922 р. – січні 1923 р. проект розглядався на засіданнях декількох комісій при РНК УСРР, однак подальший розгляд акту був припинений. На початку лютого 1923 р. цей проект був винесений на обговорення I Всеукраїнського з'їзду робітників лісового господарства, який прийняв рішення про прийняття даного закону. На відміну від аналогічних актів, прийнятих в даний історичний період і які мали назву кодексів, даний нормативно-правовий акт отримав назву «закону». Причиною такого підходу, на думку Б. В. Кіндюка, була та обставина, що в ленінському декреті «Про ліси» 1918 р., незважаючи на його назву, використовувався термін «закон». Виходячи з цього, автори українського документа використали термін «закон» [4, с. 103].

Закон «Про ліси УСРР» 1923 р. складався з 44764 зн., мав дуже складну структуру з причини того, що складався з п'яти частин: ч. I – «Основні положення» (ст.ст. 1–5), ч. II – «Про заощадження та охорону лісів» (ст.ст. 6–48), ч. III – «Про державні ліси, споруди та майно» (ст.ст. 49–79), ч. IV – «Про ліси, передані в користування установами, суспільствам і організаціям» (ст.ст. 74–81), ч. V – «Про порядок надходження доходів і виробництво витрат по лісовому господарству УСРР», а також доповнення (рис. 1).

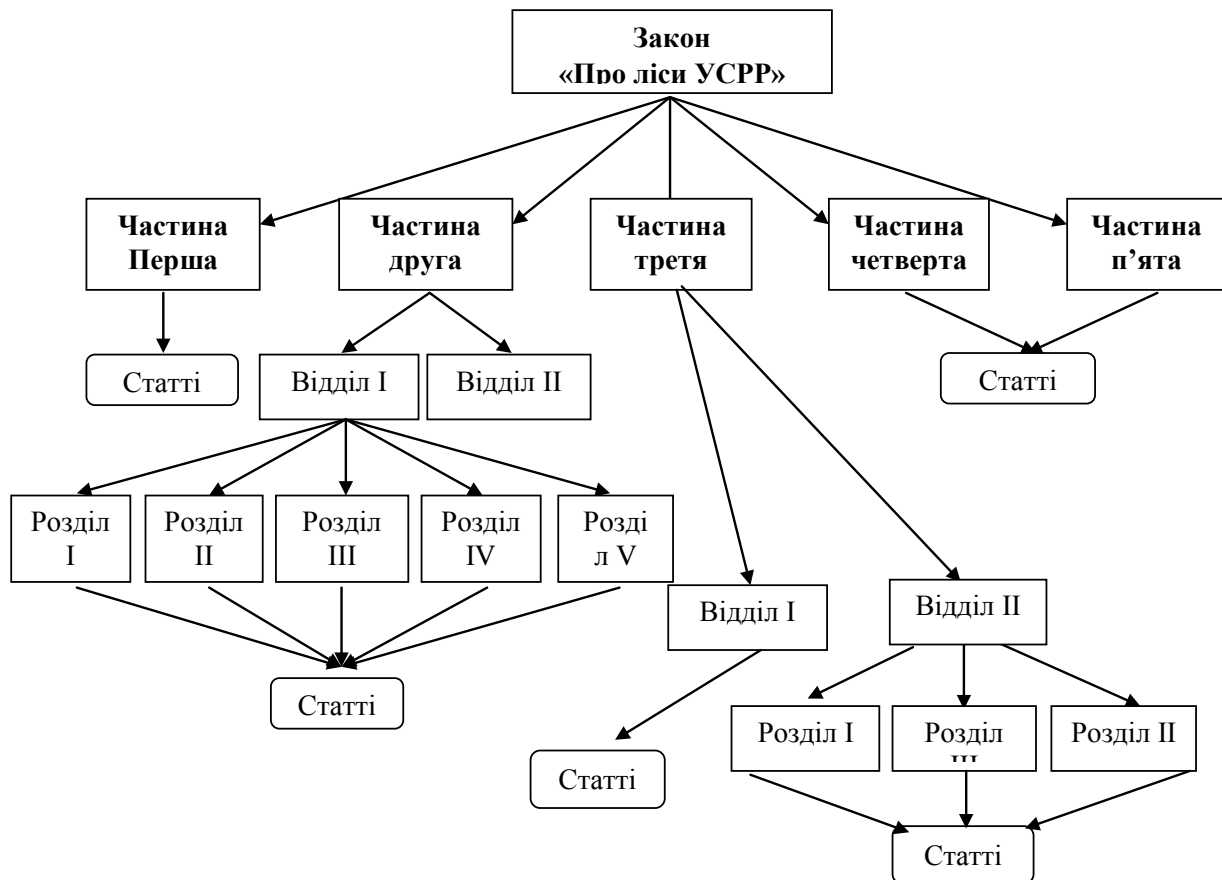

Рис. 1. Структура Закону «Про ліси УСРР» 1923 р.

Так, найбільш об'ємною є Частина IV, в якій розміщено 41,7% загального обсягу матеріалу, потім за кількістю знаків йде Частина II – 30%, наступною за обсягом є Частина III – 16,7%, Частини I і V включали до себе відповідно по 8,3% і 3,3% від загальної кількості матеріалу. Питання охорони природи регламентувались в 4 ст.ст. – 45, 46, 47, 48, які мали сумарну кількість 1292 зн. чи 2,9% від загальної кількості матеріалу.

Частина I складалась лише зі статей без поділу на розділи та глави. Частина II включала до себе два відділи, перший з яких ділився на п'ять розділів, а відділ другий не мав такого поділу. Аналогічним чином частина III ділилась на два відділи, перший з яких не мав розподілення, а другий ділився на три розділи. У частинах IV та V було відсутнє розділення на розділи та глави з причини того, що вони склались лише зі статей закону. Загальна кількість статей в законі дорівнювала 82, але ст. 81 ділилась на вісім частин, кожна з яких за своєю сутністю являла собою окрему статтю. Закон складався із засад, які виконували функцію преамбули, основної частини та положень, які регламентували введення його в дію. Про важливість даного нормативно-правового акту свідчила та обставина, що документ був підписаний Головою Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету (ВУЦВК) Г. І. Петровським та Головою РНК В. Я. Чубарем. Як вказує Б. В. Кіндюк, обсяг текстового матеріалу розподілений в законі між частинами доволі непропорційно [4, с. 104]. У першій частині закону знаходиться ст. 1, в якій загальні положення регламентують статус лісів як об'єкту виключної власності робітничо-селянської держави. Відповідно ст. 2 врегульовувала питання перебування лісових земель відповідно до норм ЗК УСРР. У ст. 3 розглядалась передача лісів колгоспам, комітетам незаможних селян, селянським об'єднанням, іншим селянським організаціям, які займались сільськогосподарським виробництвом. Одночасно з цим в законі не згадувались селяни-одноосібники, хоча до революції вони володіли значною частиною лісів на українських землях. Розділ 2 «Заходи проти винищення та виснаження лісів і чагарників, що мають захисне та водоохоронне значення» ч. II регламентував питання охорони цього природного ресурсу. До його змісту входили ст.ст. 11–18, присвячені таким питанням: обов'язок всіх суб'єктів лісокористування складати плани лісовпорядження; заборона на переведення лісових ділянок в землі сільськогосподарського використання і випасу худоби; заборона рубати підростаючий ліс, проводити рубання без урахування ступеня стиглості дерев, корчувати пні у разі небезпеки змиву ґрунту, пасти худобу, збирати лісову підстилку, проводити побічні користування, які можуть призвести до знищення лісових насаджень. Природоохоронне значення мали додаткові обмеження з використання цього природного ресурсу, які дозволяли вносити до планів лісовпорядкування земельні ділянки, на яких розташовувались захисні та охоронні зони лісів (ст. 16). Витрати щодо складання цих планів покладалися на НКЗ України (ст. 18). Розділ III «Заходи про знищення та виснаження лісів, що не мають захисного чи водоохоронного значення» ч. II також вирішував питання, пов'язані з охороною цього природного ресурсу шляхом регламентації комплексу заходів, направлених проти знищення та виснаження лісів, які не мають захисного та водоохоронного значення. Відповідно ст. 19 була аналогічною за змістом ст. 15, оскільки встановлювала однакові заборони в лісокористуванні до моменту вирішення питання, до якої з категорій відносяться ліси. З точки зору вирішення природоохоронних питань, в законі вирішувались проблеми, пов'язані з розмірами рубок. Так, ст. 20 вимагала встановлення нормальної величини щорічного об'єму рубок. Одночасно з цим ст. 22 регламентувала десятирічну заборону на рубання у разі перевищення 10-ти річної норми. Такий підхід відбивав катастрофічний стан українських лісів, оскільки багато лісів опинилися вирубані на багато років вперед. Відповідно ст. 24 обмежувала обсяг рубань величиною щорічного приросту деревини. Наступна група статей (ст.ст. 28–31) регламентувала обов'язкове екологічне питання, пов'язане із залісненням лісових земель в обороті. Розділ V регламентував питання підтримки з боку держави у проведенні природоохоронних заходів шляхом фінансування, проведення процесів збереження та розведення лісів. Питання охорони природи були регламентовані в частині II «Про збереження та охорону лісів», Відділі 2 «Охорона лісів», ст.ст. 45–48. Функції охорони покладалися на лісову варту, у разі затримання лісопорушника співробітники лісової варти мали право на затримання, складання відповідного протоколу, збір доказів правопорушення і доставку правопорушника до органу місцевої влади або внутрішніх справ (ст. 47). Місцеві ради мали сприяти лісовій адміністрації та варті. З метою посилення боротьби з лісовими шкідниками, пожежами, охорони корисних птахів, НКЗ мав право видавати відповідні ухвали і при необхідності погоджувати їх з іншими наркоматами (ст. 48). Згідно зі ст. 45, на лісову сторожу покладался обов'язок захищати ліси від свавільної рубки, крадіжки зрубаного лісу, пожежі, пошкодження худобою та взагалі від будь-якої шкоди. Юридична відповідальність установлювалась також за переведення лісових ділянок в іншу категорію ґрунтів, випас худоби на зрубках молодників, випасних дачах, порушення правил обов'язкового заліснення.

Таким чином, Закон «Про ліси УСРР» 1923 р. став важливим кроком в системі охорони природи з причини того, що до його змісту були включені норми стосовно заборон нищення лісів, обмеження рубок, встановлення необхідності вирощування нових лісів замість зрубаних та недопущення переведу лісових масивів до земель інших категорій.

III. Гірничий кодекс УСРР був прийнятий 1 серпня 1928 р., мав чотириохривневу структуру «Кодекс – Поділ – Розділ – Стаття», який складався з 7 поділів, 142 статей та мав 55032 зн. Одночасно з цим у кодифікованому акті Поділ I, II, III, V, VI, VII складались зі статей, а лише один Поділ IV включав в себе два Розділи. Розподілення сум знаків у поділах носило не рівномірний характер з причини того, що найбільшим був Поділ IV, який містив 34200 зн. чи 62,1% від загальної кількості, а найменший Поділ I мав 1870 зн. чи 3,4% (табл. 2).

Таблиця 2

Структура Гірничого кодексу УСРР 1928 р.

Поділ	I	II	III	IV	V	VI	VII
Розділ	–	–	–	+	–	–	–
Кількість розділів	–	–	–	2	–	–	–
Статті	9	4	5	84	23	7	10
Кількість зн.	1870	2912	2830	34200	7610	2210	3400
%	3.4	5.3	5.1	62.1	14	4	6.1

Як зазначає І. Б. Усенко, майже всі статті загальносоюзного і республіканського актів текстуально збігались, що свідчить про факт рецепції всесоюзного законодавства [1, с. 18]. Природоохоронні питання розглядались в 10 статтях Поділу VII «Про гірничий нагляд», що містив 3400 зн. чи 6,17% від загальної кількості матеріалу. Згідно з положеннями кодифікованого акту, проведення нагляду за дотриманням законодавства полягало у такому: а) недопущення гірничих робіт без відповідних дозволів державних органів; б) виконання всіма гірничопромисловими організаціями положень та правил експлуатації надр; в) вжиття заходів з охорони надр; г) проведення дізнання у випадках порушення норм і правил та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, а в разі систематичних порушень та наявності тяжких наслідків – передача до органів прокуратури. Так, ст. 133 установлювала нагляд за додержанням гірничих законів, охороною надр, боротьби зі стихійними лихами на гірничих підприємствах, функції гірничого нагляду, а також основні правила про порядок і способи провадження гірничих робіт. Згідно зі ст. 141, органам гірничого нагляду дозволяється проводити дізнання й притягати до відповідальності порядком і на підставах, що їх установлюють Кримінальний і Кримінально-процесуальний кодекси УСРР. Як вказувалось у цій статті, осіб, що не виконують закони та розпорядження закону про охорону надр та техніку, правильність гірничих робіт треба притягувати до адміністративної, а у випадках умисного пошкодження – до кримінальної відповідальності. Природоохоронний характер мала ст. 142, яка забороняла протизаконну розробку надр, а органам гірничого нагляду надавалось право залучати до затримання винних осіб працівників робітничо-селянської міліції. Як зазначає О. О. Сурілова, докорінні зміни гірничого законодавства були зумовлені заборонаю приватної власності на засоби виробництва і приватної підприємницької діяльності в галузі розробки родовищ корисних копалин [5, с. 68]. Відповідно Гірничий кодекс УСРР передбачав відшкодування збитків, заподіяних у разі порушення правил використання надр та видобутку природних копалин, що відображало собою заходи з охорони природи. Відповідно до ст. 139 ГК УСРР, здійснення нагляду за безпекою гірничих робіт, за виконанням правил, які визначають організацію та діяльність допоміжних служб, покладалась на гірничотехнічну інспекцію Народного комісаріату промисловості СРСР, яка виконувала функції захисту таких природних об'єктів. Як відзначає Д. І. Козьяков, органам гірничого нагляду надавалось право провадити дізнання й притягати до кримінальної відповідальності осіб, які порушують закони та правила охорони надр [6, с. 152]. Таким чином, у цей історичний період була сформована система норм юридичної відповідальності у сфері охорони надр як об'єкту навколишнього середовища, які діяли до 9 липня 1975 р., тобто до моменту прийняття «Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про надра».

Таким чином, з трьох кодифікованих актів найбільша кількість знаків припадає на ЗК УСРР, але в ньому питанням охорони природи присвячувались лише 572 зн., які склали 0,75% від їх загальної кількості. В свою чергу, найбільший обсяг актового матеріалу, присвячений природоохоронним питанням, був зафіксований в Гірничому кодексі УСРР 1928 р. та складав 3400 зн. чи 6,17%.

Розгляд юридичної конструкції трьох нормативно-правових актів показує наявність ідеї захисту природних об'єктів як власності радянської держави. Диспозиції статей у трьох нормативно-правових актах, як правило, сформульовані нечітко, невизначено, без достатньої повноти, у деяких випадків мають значну кількість пунктів, що зумовило виникнення прогалин у регулюванні природоохоронних питань.

Список використаної літератури

1. Усенко И. Б. Первая кодификация законодательства Украинской ССР // И. Б. Усенко / АН УССР ; Институт государства и права. – К. : Наукова думка, 1989. – 120 с.
2. Грищук В. К. Філософсько-правове розуміння відповідальності людини : моногр. // Грищук В. К. – Хмельницький : Хмельницький університет управління та права, 2013. – 768 с.
3. Мунтян В. Л. Правова охорона лісів Української РСР / В. Л. Мунтян. – К. : Вид-во АН УРСР, 1964. – 84 с.
4. Кіндюк Б. В. Історія українського лісового законодавства. Часи визвольних змагань та період НЕП 1917–1929 рр. // Б. В. Кіндюк – Одеса : Фенікс, 2011. – 168 с.
5. Сурілова О. О. Державне управління використанням і охороною надр України : моногр. // О. О. Сурілова – Львів : Галицька видавнича спілка, 2014. – 342 с.
6. Козьяков Д. І. Правове регулювання організації та діяльності органів гірничого нагляду України у 20–30 рр. XX ст.: історико-правовий аспект / Д. І. Козьяков // Право і суспільство. – 2014. – № 4. – с. 150–157.

References

1. Usenko, I. B. (1989). *Pervaya kodifikatsiya zakonodatelstva Ukrainiskoy SSR [The first codification of the legislation of the Ukrainian SSR]*. Kyiv : Naukova dumka [in Russian].
2. Gry'shhuk, V. K. (2013). *Filosof's'ko-pravove rozuminnya vidpovidal'nosti lyudy`ny` [Philosophical and legal understanding of human responsibility]*. Xmel`ny`cz`ky`j: Xmel`ny`cz`ky`j universy`tet upravlinnya ta prava [in Ukrainian].
3. Muntyan, V. L. (1964). *Pravova oxorona lisiv Ukrayins`koyi RSR [Legal protection of forests of the Ukrainian SSR]*. Kyiv : Vy`d-vo AN URSS [in Ukrainian].
4. Kindyuk, B. V. (2011). *Istoriya ukrayinskogo lisovogo zakonodavstva. Chasi vizvolnih zmagani ta period NEP 1917–1929 rr. [History of Ukrainian forest legislation. The times of the liberation struggle and the period of the NEP 1917-1929]*. Odesa : Feniks [in Ukrainian].
5. Surilova, O. O. (2014). *Derzhavne upravlinnya vikoristanniam i ohoronoyu nadr Ukrayini [Державне управління використанням і охороною надр України]*. Lviv : Galicka vydavnycha spilka [in Ukrainian].
6. Kozyakov, D. I. (2014). *Pravove regulyuvannya organizatsiyi ta diyalnosti organiv girnichogo naglyadu Ukrayini u 20–30 rr. XX st.: Istoriko pravoviy aspekt [Legal regulation of the organization and activity of the bodies of mining supervision of Ukraine in the 20-30 years of the XX century.: Historical legal aspect]*. Pravo i suspilstvo – Law and Society, 4, 150–157 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.12.2017.